วัฒนาการของแนวคิดยูโทเปีย ในงานออกแบบวางผังและสถาปัตยกรรม
The Evolution of Utopian Concepts in Urban Planning and Architecture

วัฒฑนาภรณ์ ทองลือ / Wattanaporn Thonglue[1]

Received: Feb. 28, 2024 **Revised:** Apr. 9, 2024 **Accepted:** May 23, 2024

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นสิ่งที่มนุษย์มองหาเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของตนเอง การตั้งถิ่นฐานใหม่จึงเกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มุ่งหน้าไปสู่โลกและสิ่งแวดล้อม เพื่อสังคมที่มีความเป็นอยู่ที่สมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นแนวคิดของสังคมในอุดมคติที่ก่อตัวขึ้นมาจากสภาวะสังคมที่เป็นอยู่และต้องการพัฒนาให้สิ่งเหล่านั้นก้าวไปสู่สังคมที่ดีกว่า โดยวิวัฒนาการของแนวความคิดการพัฒนาสังคมในอุดมคติก่อนหน้านั้น มนุษย์พยายามที่จะค้นหาวิธีการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การขยายถิ่นฐาน หรือแม้กระทั่งย่านที่อยู่อาศัย อุดมคติต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดรูปร่างของระบบเมืองและสถาปัตยกรรม ซึ่งสถาปนิก นักคิด นักวางแผน ได้นำเสนอแนวความคิดยูโทเปียเข้ามาใช้ในการพัฒนาสังคม ซึ่งแสดงออกผ่านรูปแบบลักษณะของเมือง ระบบผัง และการออกแบบสถาปัตยกรรม โดยเฉพาะในรูปแบบของที่อยู่อาศัย เพื่อเสนอบรรทัดฐานทางสังคมที่ก้าวหน้าและพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น โดยแนวคิดยูโทเปียของนักคิดนักวางแผน รวมไปถึง

[1]คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

[1]Faculty of Architecture, Silpakorn University

สถาปนิก มีอิทธิพลอย่างมากในการสร้างสังคมในอุดมคติและยังเป็นต้นแบบของแนวคิดยูโทเปียในหลาย ๆ ด้านที่ส่งผลให้เป็นต้นกำเนิดของไอเดียในการพัฒนาแนวคิดสังคมในอุดมคติของระบบเมืองและงานสถาปัตยกรรมที่สามารถนำไปต่อยอดสู่การพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลมายังปัจจุบันและในอนาคตอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

บทความนี้จึงเน้นที่การอธิบายถึงวิวัฒนาการของแนวคิดยูโทเปียตั้งแต่อดีตที่ส่งผลให้เกิดเป็นแนวความคิดในอุดมคติที่เป็นต้นแบบที่นำไปสู่การพัฒนาสังคม การขยายตัวของเมือง และการตั้งถิ่นฐานใหม่ โดยจะนำเสนอการเรียบเรียงข้อมูลผ่านการตีความและบรรยายถึงการเกิดขึ้นของยูโทเปียที่สร้างขึ้นภายใต้ประวัติศาสตร์และยุคสมัย การถ่ายทอดมโนทัศน์และแนวคิดนี้ผ่านทางรูปแบบของการวางผังเมืองและสถาปัตยกรรม เพื่อเสนอพื้นฐานทางสังคมที่เป็นที่ยอมรับและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : ยูโทเปีย วิถีเมือง สถาปัตยกรรมยูโทเปีย การออกแบบผังเมือง

Abstract

In today's society, social change is seen as a means for individuals to develop their own existence. Establishing new foundations occurs alongside sustainable development aimed at improving the world and the environment, fostering a more prosperous society. This is an idealistic concept emerging from the societal conditions, striving to progress beyond the current state towards a better society. Historically, humanity has sought various methods related to society, culture, economy, urban expansion, and even residential areas. These various ideologies have shaped the urban and architectural landscape, particularly in residential spaces, to propose a progressive social framework, enhancing the quality of life. The utopian ideas of thinkers, planners, and architects

have greatly influenced the development of ideal societies and serve as prototypes for utopian concepts in various fields. This has led to the genesis of ideas in developing societal concepts within the utopian context of urban systems and architecture, contributing to ongoing and future societal development endlessly.

This article focuses on explaining the historical evolution of the utopian concept of "Utopia" from the past, which has served as a prototype for societal development, urban expansion, and the establishment of new settlements. It present a structured interpretation and description of the emergence of utopia, rooted in history and different eras. The transmission of this vision and ideology have been depicted through urban planning and architecture, aiming to present socially accepted foundations for continuous improvement and a better quality of life.

Keywords : Utopia, Urbanism, Utopian Architecture, Urban Planning

บทนำ

แนวคิดเรื่องยูโทเปียยังคงเป็นเครื่องมืออันทรงพลังในการจินตนาการถึงอนาคตทางเลือก วิพากษ์วิจารณ์โครงสร้างทางสังคมที่มีอยู่ และสำรวจความเป็นไปได้สำหรับการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในสังคม โดยทำหน้าที่เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างโลกที่ดีกว่า การแสวงหาความยุติธรรม ความเสมอภาค และความเจริญรุ่งเรืองของมนุษย์อย่างต่อเนื่อง การพัฒนาแนวคิดยูโทเปียนั้นยังคงมีการพัฒนาไปตามช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ แต่ละแนวความคิดนั้นแสดงออกถึงแนวคิดยูโทเปียในเชิงอุดมคติของตนเองในรูปแบบที่แตกต่างกัน อุดมการณ์และความคาดหวังที่เกี่ยวข้องกับมุมมองภายใต้แนวคิดยูโทเปียมักเป็นการเผยแพร่แนวคิดเชิงอุดมคติของการอยู่อาศัยที่ดี ซึ่งอาจเป็นโครงการที่ต้องการสร้างสังคมที่แตกต่างกันและพยายามที่จะสร้างสังคมที่ดีขึ้นและ

เข้าถึงได้กับทุกคน โดยทำให้มองเห็นถึงวิถีเมืองที่เกิดขึ้นในรูปแบบของระบบเมืองและสถาปัตยกรรม โดยเฉพาะลักษณะของรูปแบบที่อยู่อาศัย โดยการออกแบบทางสถาปัตยกรรมในอุดมคติ โดยแนวคิดยูโทเปียได้รับการออกแบบให้มีพื้นฐานมาจากความต้องการรวมศูนย์หรือลักษณะของการใช้ชีวิตในรูปแบบที่อยู่ร่วมกัน ซึ่งองค์ประกอบของแนวคิดมักมีสิ่งเหล่านี้เข้าไปเป็นส่วนประกอบภายใต้แนวคิดยูโทเปีย เช่น โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ ซึ่งยูโทเปียนั้นได้อธิบายและบรรยายถึงองค์ประกอบต่าง ๆ และเป็นต้นแบบของสังคมในอุดมคติของนักคิด นักวางแผน สถาปนิก รวมไปถึงในอีกหลายแง่มุมที่ทำให้เกิดมุมมองของการมองสังคมในขณะนั้น การรวมศูนย์ของโครงสร้างทางสังคมและต้องการพัฒนาหรือแก้ไขให้สังคมปัจจุบันและอนาคตน่าอยู่และดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของแนวคิดยูโทเปียในงานออกแบบวางผังและสถาปัตยกรรม โดยวิเคราะห์แง่มุมของสังคมที่เกี่ยวข้อง สังเกตผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสถาปัตยกรรม เพื่อให้เข้าใจในการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นที่เชื่อมโยงกับด้านการขยายตัวของเมืองและวิถีชีวิต ที่สะท้อนถึงการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

การศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าถึงคำจำกัดความ นิยาม และความหมายของแนวคิดยูโทเปียในด้านสังคม การออกแบบวางผังเมือง และสถาปัตยกรรม รวมถึงค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับการออกแบบและแนวคิดของนักคิด นักวางผังเมือง และสถาปนิก ถึงการมีวิวัฒนาการของแนวความคิดแต่ละช่วงเวลาที่แตกต่างกันหรือเหมือนกันอย่างไร และจุดร่วมของแนวคิดในอุดมคติที่ส่งผลถึงปัจจุบันเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นนั้นมีแนวทางได้อย่างไร

แนวคิดในอุดมคตินั้นมีมาตั้งแต่ในสมัยก่อนคริสตศักราช 429 ปี (429 B.C.) ซึ่งในวรรณกรรม รีพับลิก (Republic) โดยนักปราชญ์ชาวกรีก

โบราณเพลโต (Plato) ซึ่งอุตมรัฐหรือรีพับลิกเป็นต้นกำเนิดของรากฐานแห่งปรัชญาตะวันตก เนื้อหาของวรรณกรรมครอบคลุมไปถึงแนวคิดในด้านของศีลธรรม การเมือง การปกครอง และศาสนา ซึ่งเกิดจากการมองเห็นของสถานการณ์ปัจจุบันของสภาพสังคมที่มีแต่ปัญหาในกรุงเอเธนส์ และประชาชนที่ถูกกดขี่ ณ ขณะนั้น โดยนำเสนอแนวคิดสังคมในอุดมคติขึ้นผ่านการเล่าในรูปแบบวรรณกรรม เล่าเรื่องผ่านการถกเถียงชวนคิดผ่านบทสนทนาว่าด้วยเรื่องของการปกครองที่ดี

ภาพที่ 1 The Republic, Plato
(ที่มา : Philotopia, 2015)

ยูโทเปีย หมายถึง สถานที่ สังคม หรือสภาวะการดำรงอยู่ตามจินตนาการหรือในอุดมคติ ซึ่งทุกสิ่งสมบูรณ์ คำนี้บัญญัติโดยเซอร์โธมัส มอร์ ในปี ค.ศ. 1516 โดยคำว่า ยูโทเปีย (Utopia) ภาษากรีก รวมกัน “ou” (Not) และ “topos” (Place) แปลว่า “no-place” ซึ่งหมายถึงความเป็นจริงที่สมมติขึ้นหรือไม่มีอยู่จริง โดยยังมีการเล่นคำตามการออกเสียงภาษาอังกฤษ “Utopia” ออกเสียงว่า “Eu-topia” (ซึ่งจากภาษากรีก คำนำหน้า “eu” ย่อมาจาก Good หรือ Happy) ซึ่งแปลว่า “สถานที่ดี” หรือ สถานที่แห่ง “ความสุข” (RISC, 2021) ความหมายที่ซ้อนกัน ซึ่งหมายถึง สังคมที่สมบูรณ์แบบนั้นคือสังคมที่ไม่มีอยู่จริง

ในวรรณกรรมของเขาชื่อ “ยูโทเปีย” ซึ่งเขาบรรยายถึงสังคมบนเกาะที่มีระบบสังคมและการเมืองในอุดมคติ ทรัพย์สินของชุมชน ศาสนา และความเท่าเทียมกันในหมู่ประชาชน ลักษณะสำคัญของสังคมยูโทเปียมักประกอบด้วย ความสามัคคีทางสังคม ความขัดแย้งและความอยุติธรรมจะลดลงหรือหมดไป เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน ทรัพยากร โอกาส รวมไปถึงการแสวงหาความยุติธรรม ความเสมอภาค และความเจริญรุ่งเรืองของมนุษย์อย่างต่อเนื่อง “ถ้าหากเรารู้จักเมืองในอุดมคติเมืองหนึ่ง เราก็จะรู้จักลักษณะของเมืองในอุดมคติทั้งหมด เนื่องจากเมืองเหล่านี้มีความคล้ายคลึงกันมาก เว้นแต่สถานการณ์จะทำให้เกิดความแตกต่าง” (เซอร์โธมัส มอร์, 2561) ซึ่งเป็นต้นแบบของสังคมในอุดมคติของนักคิด นักวางแผน สถาปนิก นักสังคม และในอีกหลายแง่มุมการรวมศูนย์ของโครงสร้างทางสังคม และต้องการพัฒนาหรือแก้ไขให้สังคมน่าอยู่และดียิ่งขึ้น

ภาพที่ 2 Utopia, Thomas More
(ที่มา : Wikipedia, 2011)

โดยจะอธิบายถึงวิวัฒนาการของแนวคิดยูโทเปียที่นำไปใช้ในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ยูโทเปียในด้านสังคม (Utopia in Society) แนวคิดยูโทเปียในด้านการวางผังเมือง (Utopia in Urban Planning) และแนวคิดยูโทเปียในด้านสถาปัตยกรรม (Utopia in Architecture)

ยูโทเปียในด้านสังคม (Utopia in Society)

แซ็ง-ซีมง (Saint-Simon) เป็นนักทฤษฎีสังคมชาวฝรั่งเศสและนักคิดยูโทเปีย ซึ่งในปี ค.ศ. 1825 แนวคิดของเขาได้วางรากฐานสำหรับขบวนการสังคมนิยมและยูโทเปีย (Saint-Simon Socialism) และหลักการทางปรัชญาถึงสังคมที่วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และอุตสาหกรรมเพื่อประโยชน์ของทุกคน นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองและความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น การจัดองค์กรทางสังคม ระบบเศรษฐกิจสหกรณ์ นำไปสู่ประสิทธิภาพและความเท่าเทียม การร่วมมือกันระหว่างประเทศ ความคิดเหล่านั้นกลับมีอิทธิพลสำคัญต่อขบวนการสังคมนิยมและยูโทเปียในเวลาต่อมา

โรเบิร์ต โอเว่น (Robert Owen) เป็นนักคิดแนวสังคมนิยมในอุดมคติและยังเป็นนักปฏิบัติที่สร้างสังคมแบบสหกรณ์โรงงาน (Cooperative Community) ในปี ค.ศ. 1825 การปฏิรูปสังคมและอุตสาหกรรมที่มีชื่อเสียงซึ่งเป็นที่รู้จักจากแนวคิดและการทดลองสังคมในอุดมคติของเขาในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 วิสัยทัศน์ของโอเว่นเกี่ยวกับยูโทเปียที่มีศูนย์กลาง จัดตั้งชุมชนสหกรณ์ ปัจจัยการผลิต เพื่อแทนที่รัฐวิสาหกิจทุนนิยมแบบดั้งเดิมและสร้างชุมชนต้นแบบที่คนงานสามารถอยู่อาศัยและทำงานในสภาพที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดี ความยุติธรรมทางสังคม เศรษฐกิจ และมีมนุษยธรรมมากขึ้น

ภาพที่ 3 Cooperative Community, Robert Owen
(ที่มา : Institute, 2020)

ชาร์ลส์ ฟูริเยร์ (Charles Fourier) เป็นนักสังคมนิยมอุดมคติคนสำคัญ และยังเป็นนักทฤษฎีสังคมชาวฝรั่งเศส แนวคิดยูโทเปียเกี่ยวกับการปรับโครงสร้างสังคมสำหรับทุกคน วิสัยทัศน์ของฟูริเยร์เกี่ยวกับยูโทเปีย ในปี ค.ศ. 1829 เสนอให้มีการจัดตั้งชุมชนสหกรณ์แบบพึ่งตนเองและร่วมมือกันที่เรียกว่า “ฟาลังก์สแตร์” (Phalanstere) (เศรษฐศาสตร์การเมือง มช., 2563) ชุมชนเหล่านี้จะถูกจัดระเบียบตามหลักการของการเป็นเจ้าของร่วมกัน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ประกอบด้วยพื้นที่เกษตรกรรม อุตสาหกรรม ที่อยู่อาศัย และพื้นที่ส่วนกลาง แนวทางปฏิบัติทางการเกษตรที่ยั่งยืนและการดูแลระบบนิเวศ โดยตระหนักถึงการพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสังคมมนุษย์และโลกธรรมชาติ

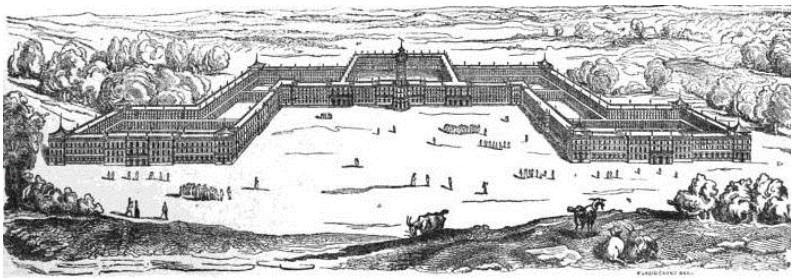

ภาพที่ 4 Phalanstere
(ที่มา : Wikidata, 2010)

ยูโทเปียในการวางผังเมือง (Utopia in Urban Planning)

ยูโทเปียในการวางผังเมือง แนวคิดในการออกแบบและจัดระเบียบเมืองให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ในอุดมคติของสังคมและที่อยู่อาศัยของมนุษย์ การวางผังเมืองแบบยูโทเปียมุ่งหวังที่จะสร้างเมืองที่ผู้อยู่อาศัยทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากร โอกาส สิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเท่าเทียมกัน การดูแลสุขภาพที่มีคุณภาพ การศึกษา การขนส่ง เพื่อพัฒนาสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ให้ความสำคัญกับความยั่งยืนและยืดหยุ่น พื้นที่สีเขียว และลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การทำงานร่วมกันของชุมชนและสังคม

เพื่อสร้างเมืองที่ให้ความสำคัญกับความเจริญรุ่งเรืองของมนุษย์และความเป็นอยู่ที่ดีโดยรวม

Renaissance 'Ideal City'

"เมืองในอุดมคติ" การพรรณนาผ่านผลงานศิลปะที่แสดงแนวคิดของเมืองในอุดมคติ แสดงให้เห็นภาพเมืองในจินตนาการและในอุดมคติ โดยรวบรวมหลักระเบียบ ความสมมาตร และความกลมกลืนทางสถาปัตยกรรม เค้าโครงเรขาคณิต และเมืองจะถูกจัดเรียงเป็นตาราง โดยมีอาคารที่สมมาตรและถนนที่จัดวางอย่างลงตัว การมีพื้นที่สาธารณะที่โดดเด่น โครงสร้างที่สูงตระหง่าน

Filarete, Sforzinda, One of the first Renaissance projects for a utopian city, (1460)

"สฟอร์ซินดา" (Sforzinda) ของฟิลาเรเต (Filarete) ในปี ค.ศ. 1460 จินตนาการสำหรับยุคแห่งมิลาน โดยมีวงแหวนถนนศูนย์กลางและรูปแบบถนนในแนวรัศมี เมืองในอุดมคติ มุ่งเน้นไปที่ความงาม สัดส่วน และการใช้งาน โดยรวมแล้ว แนวคิด "เมืองในอุดมคติ" ของยุคเรอเนซองส์สะท้อนให้เห็นถึงความหลงใหลในยุคนั้นด้วยอุดมคติคลาสสิก

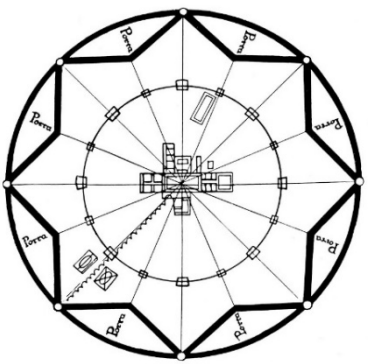

ภาพที่ 5 Sforzinda
(ที่มา : Wikipedia, 2006)

Vincenzo Scamozzi, Palmanova, (1593)

พัลมาโนวา (Palmanova) ถูกสร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1593 ช่วงยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ชนชั้นนายทุนเกิดขึ้นในฐานะกลุ่มอำนาจใหม่ทางสังคม ในยุคนี้เกิดการปฏิวัติขึ้นในอิตาลี ด้านลัทธิเมือง มีจุดประสงค์เพื่อปรับปรุงเมืองโดยกำหนดระเบียบและความยิ่งใหญ่ กู้คืนแนวคิดคลาสสิกของกรุงโรมโบราณ มีรูปแบบผังรูปดาวเก้าแฉกที่มีความสมมาตรและความเป็นระเบียบ การออกแบบให้เป็นเมืองป้อมปราการ โดยมีถนนหลายสายที่มีศูนย์กลางรวมกันทอดยาวออกไปด้านนอกจากจัตุรัสกลางหกเหลี่ยม เชื่อมโยงกับธรรมชาติ

Vincenzo Scamozzi, Palmanova, (1593)

พัลมาโนวา (Palmanova) ถูกสร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1593 ช่วงยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ชนชั้นนายทุนเกิดขึ้นในฐานะกลุ่มอำนาจใหม่ทางสังคม ในยุคนี้เกิดการปฏิวัติขึ้นในอิตาลีด้านลัทธิเมือง มีจุดประสงค์เพื่อปรับปรุงเมืองโดยกำหนดระเบียบและความยิ่งใหญ่ กู้คืนแนวคิดคลาสสิกของกรุงโรมโบราณ มีรูปแบบผังรูปดาวเก้าแฉกที่มีความสมมาตรและความเป็นระเบียบ การออกแบบให้เป็นเมืองป้อมปราการ โดยมีถนนหลายสายที่มีศูนย์กลางรวมกันทอดยาวออกไปด้านนอกจากจัตุรัสกลางหกเหลี่ยม เชื่อมโยงกับธรรมชาติ

ภาพที่ 6 Palmanova
(ที่มา : Milligan, 2022)

Claude Nicolas Ledoux, Royal Saltworks of Arc-et-Senans, (1789)

นิโคลัส เลโดซ์ (Claude Nicolas Ledoux) สถาปนิกและนักวางผังที่มีวิสัยทัศน์ ในปี ค.ศ. 1789 ระหว่างการปฏิวัติ เขาได้เริ่มออกแบบโครงการสำหรับเมืองในอุดมคติโดยได้ออกแบบ Royal Saltworks (Les Salines Royales) อาคารและการวางผังที่สลับซับซ้อนซึ่งจะกลายเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการเมืองในอุดมคติ

ภาพที่ 7 Royal Saltworks of Arc-et-Senans
(ที่มา : Doridou-Heim, 2023)

Ebenezer Howard, Garden City, (1898)

อีเบเนเซอร์ ฮาวเวิร์ด (Ebenezer Howard) นักวางผังเมือง เขาได้นำเสนอแนวคิดนี้ในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 หลังเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมขึ้นอย่างรวดเร็วในยุโรป การขยายตัวเป็นเมืองมหานคร (Metropolis) ขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดความหนาแน่นของอุตสาหกรรมและการอยู่อาศัย ส่งผลทำให้รูปแบบการใช้พื้นที่สีเขียวหรือสวนที่แตกต่างไป จึงนำเสนอแนวคิด “อุทยานนคร” (Garden City) โดยรูปแบบผังแบ่งออกจากศูนย์กลางเป็นระดับชั้น เพื่อลดความแออัดของเมือง โดยเมืองจะต้องพึ่งพาตนเองได้ มีแหล่งทำงาน ที่พักอาศัย และที่พักผ่อนหย่อนใจ เพื่อนำไปสู่ความเป็นที่อยู่ที่ดี

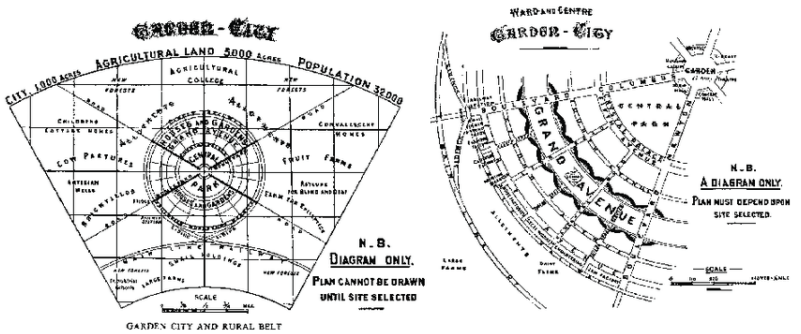

ภาพที่ 8 Garden City

(ที่มา : Cieslak, Dobinska, Jankowska, Kiedrowicz, Kowalczyk, Kulawiak, Szuniewicz, Szypuła, and Zwirowicz-Rutkowska, 2015)

โดยแนวคิดการวางผังเมืองยูโทเปียที่มีการนำแนวคิดของขบวนการอุทยานนคร (Garden City) เข้ามาใช้ในการออกแบบเมืองนั้น คือ เมืองเลตช์เวิร์ธ (Letchworth) ในประเทศอังกฤษ ได้ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1903 และเป็นหนึ่งในตัวอย่างของยูโทเปียในเมืองที่มีการวางแผนโดยมีการผสมผสานระหว่างย่านที่อยู่อาศัย พื้นที่สีเขียว และสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดี โดยมีอิทธิพลต่อการออกแบบเมืองใหม่ ชุมชนชานเมือง และย่านใกล้เคียงที่ยั่งยืนในศตวรรษที่ 20

Le Corbusier, Radiant city, (1925)

เลอ กอร์บูซิเยร์ (Le Corbusier) สถาปนิก นักคิด และนักวางผังเมืองที่ทรงอิทธิพลในยุคสมัยใหม่ โดยเขาเชื่อมั่นว่าการออกแบบเมืองที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงแต่ทำให้ชีวิตในเมืองดีขึ้นแต่ยังรวมถึงสังคมทั้งหมด ในปี ค.ศ. 1925 โดยวางแผนพัฒนาใจกลางกรุงปารีส เสนอแนวคิดในการจัดผังเมืองใหม่หรือเมืองอันรุ่งโรจน์ (Radiant city) ผลักดันการก่อสร้างอาคารขนาดใหญ่และมีรูปทรงเรขาคณิตเป็นเหลี่ยมมุม มีลักษณะของอาคารกลมกลืนกัน เสนอการรื้อถอนเดิม เพื่อให้พื้นที่มีระดับและตึกระฟ้าแต่ละแห่งเข้าถึงด้วย

ระบบการขนส่งและเทคโนโลยี โดยลักษณะของผังเมืองนั้นมีลักษณะเป็นการแบ่งโซนที่บูรณาการเป็นรูปแบบสี่เหลี่ยมและเชื่อมโยงแต่ละโซนเข้ากับการวางถนนหนทาง รวมไปถึงพื้นที่สีเขียวที่รายล้อม

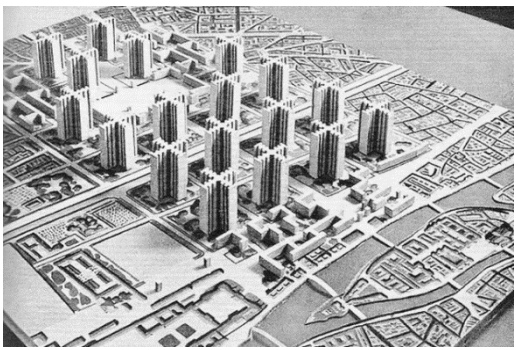

ภาพที่ 9 Radiant city
(ที่มา : Kohlstedt, n.d.)

ถึงแม้ข้อเสนอที่เกี่ยวกับการวางผังเมืองยูโทเปียของเขาจะไม่ประสบความสำเร็จในกรุงปารีส แต่แนวคิดการวางผังเมืองของ เลอ กอร์บูซิเยร์ (Le Corbusier) ได้มีการนำมาใช้ในการออกแบบวางผังเมืองจันดิการ์ (Chandigarh) ในประเทศอินเดีย โดยมีวิสัยทัศน์สมัยใหม่ ได้รับการออกแบบในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 โดยแบ่งเมืองออกเป็นส่วนต่าง ๆ อย่างเป็นสัดส่วน และมีลักษณะของเมืองเป็นรูปแบบตาราง (Grid Iron Planning) เช่น กิจกรรมที่อยู่อาศัย เชิงพาณิชย์ อุตสาหกรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างพื้นที่เมืองและวัตถุประสงค์ของการออกแบบเมืองที่ชัดเจน

Clarence Perry, Neighborhood Unit, (1929)

คลาเรนซ์ เพอร์รี่ (Clarence Perry) นักออกแบบวางผังเมือง ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแนวคิดหน่วยชุมชนละแวกบ้าน (Neighborhood Unit) ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดอุทยานนคร ในปี ค.ศ. 1920 เนื่องจากเมืองมีการพัฒนาเป็นอุตสาหกรรม ทำให้แออัดและเกิดมลภาวะ ผู้คนในเมืองเริ่มย้ายถิ่นฐาน

ไปอยู่บริเวณชานเมือง จึงเสนอแนวคิดหน่วยชุมชนละแวกบ้าน รูปแบบผังจัดวางผ่านการอิงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของเมืองเป็นหลัก และให้สามารถเดินทางไปได้ภายในระยะเวลา 5 นาที หรือระยะ 1 ไมล์ ให้เข้าถึงสาธารณูปโภคที่เข้าถึงง่าย รวดเร็ว และเกิดสภาพแวดล้อมที่ดี

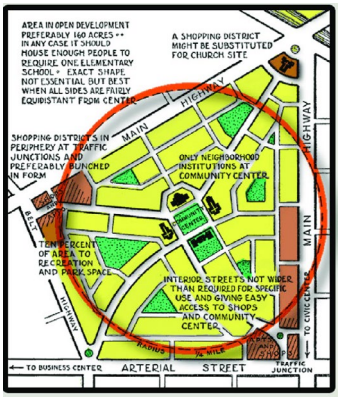

ภาพที่ 10 Clarence Perry's Neighborhood concept. Adapted from Mehaffy, Porta & Romice

(ที่มา : Evangelopoulos, 2014)

Frank Lloyd Wright, Broadacre City, (1932)

แฟรงก์ ลอยด์ ไรต์ (Frank Lloyd Wright) สถาปนิกที่ทรงอิทธิพลในยุคสมัยใหม่ และมีการนำเสนอแนวคิดที่เน้นหลักเคารพธรรมชาติ (Organic Architecture) ซึ่งในปี ค.ศ. 1932 เขาจินตนาการถึงเมืองในอุดมคติของเขา โดยมีชื่อว่า เมืองบอร์ดเอเคอร์ (Broadacre City) การจัดและบูรณาการเพื่อให้พลเมืองแต่ละครอบครัวได้รับพื้นที่ 1 เอเคอร์ต่อครอบครัว โดยมีแนวคิดหลักคือพัฒนาพื้นที่ชานเมือง การกระจาย การพัฒนาตนเอง ภายในรัศมีหนึ่งร้อยห้าสิบไมล์จากบ้านให้สามารถเข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็ว

ภาพที่ 11 Broadacre City
(ที่มา : Robertson, 2018)

ยูโทเปียในสถาปัตยกรรม (Utopia in Architecture)

ยูโทเปียในสถาปัตยกรรมมักเกี่ยวข้องกับการจินตนาการและการออกแบบพื้นที่ที่สะท้อนสังคมหรือวิถีชีวิตในอุดมคติ ยกระดับชีวิตของบุคคลและชุมชน การออกแบบพื้นที่ที่ส่งเสริมความเสมอภาค ความยั่งยืน และอุดมการณ์ที่ท้าทายบรรทัดฐานทางสังคมและโครงสร้างอำนาจที่มีอยู่ ส่งเสริมแนวทางการออกแบบเชิงทดลองที่ก้าวข้ามขอบเขตของแบบแผนทางสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิม รวมไปถึงวัสดุ นวัตกรรม เทคนิคการก่อสร้าง การออกแบบพื้นที่เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมและการออกแบบที่ยั่งยืน เพื่อเพิ่มความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของมนุษย์และบริบททางสังคม

Etienne-Louis Boullee, Cenotaph of Newton (1784)

เอเตียน-หลุยส์ โบลลี (Etienne-Louis Boullee) เป็นสถาปนิกชาวฝรั่งเศส ในช่วงปลายศตวรรษที่ 17 สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางสถาปัตยกรรมที่มีวิสัยทัศน์ (Visionary Architecture) ซึ่งมักจะก้าวข้ามข้อจำกัดในทางปฏิบัติในยุคของเขา นำเสนออนุสาวรีย์ของเซอร์ไอแซก นิวตัน (Cenotaph of Newton) ผ่านการจินตนาการถึงโครงสร้างทรงกลมมหึมา แสดงสัญลักษณ์นิยมอุปมาถึง

ความไพศาล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความหลงใหลในรูปทรงทางเรขาคณิต ความสมมาตรที่ถ่ายทอดถึงความเป็นระเบียบ ความกลมกลืน การใช้แสงโดยช่องเปิดที่เหมาะสม เน้นย้ำถึงคุณสมบัติเชิงสัญลักษณ์และบรรยากาศ

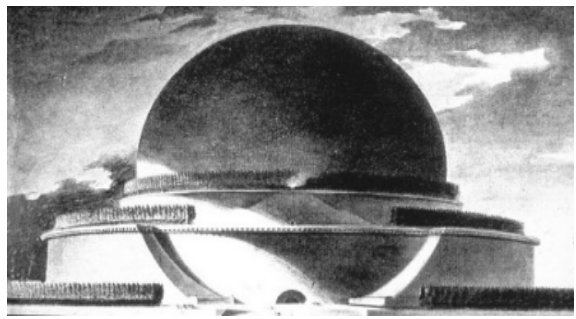

ภาพที่ 12 Cenotaph of Newton
(ที่มา : Wikipedia, 2024)

Antonio Sant'Elia, La Citta Nuova (1914)

อันโตนีโอ ซันต์ เอเลีย (Antonio Sant'Elia) สถาปนิกชาวอิตาลี เมื่อต้นศตวรรษที่ 20 ในอิตาลีมีการกำหนดวิสัยทัศน์แห่งอนาคตในยูโทเปีย โดยเขาแสดงออกเกี่ยวกับแนวคิดผ่านภาพวาดทางสถาปัตยกรรม การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของภูมิทัศน์เมืองให้สอดคล้องกับขบวนการแห่งอนาคต (Futurism) โดยปฏิเสธรูปแบบทางประวัติศาสตร์และการนำสถาปัตยกรรมของยุคสมัยใหม่ ซึ่งสะท้อนถึงอิทธิพลของเทคโนโลยีการขนส่ง และเมืองในอนาคตโดดเด่นด้วยตึกระฟ้าสูงตระหง่าน แนวคิดที่มีวิสัยทัศน์ของเขาเกี่ยวกับเมืองในอนาคตคาดการณ์ถึงแนวโน้มสภาพแวดล้อมในเมืองในศตวรรษที่ 21

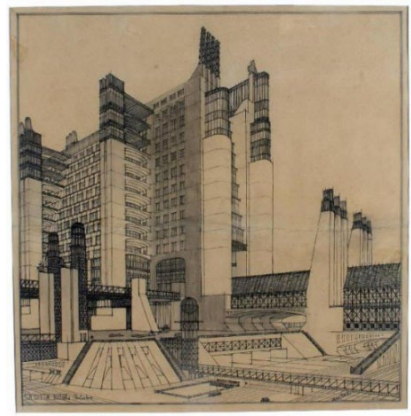

ภาพที่ 13 La Citta Nuova
(ที่มา : Antonio, 2002)

Le Corbusier, Unite d' habitation (1952)

เลอ กอร์บูซิเยร์ (Le Corbusier) ได้ออกแบบโครงการพักอยู่อาศัย มีเป้าหมายเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยรูปแบบใหม่ ในปี ค.ศ. 1952 ที่จะแก้ไขปัญหาสังคมและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัย เพื่อทดแทนอาคารที่ถูกทำลายอย่างหนักในช่วงสงครามโลก และแก้ปัญหาขาดแคลนที่อยู่อาศัย การสร้างสถานที่ในอุดมคติสำหรับชุมชมผ่านสถาปัตยกรรมที่ต้องการให้อาคารที่พักอาศัยเป็นอาคารที่รวมสิ่งจำเป็น ในการใช้ชีวิต ทั้งโรงเรียน ร้านค้า สระว่ายน้ำ สนามกีฬา ฯลฯ เป็นชุมชนขนาดย่อยในแห่งเดียวภายในอาคารขนาดใหญ่ ล้อมรอบด้วยสวนสีเขียว (เจิมสิริ เหลืองศุภภรณ์, 2561) เพื่อเพิ่มความหนาแน่นในพื้นที่และสร้างสังคมการอยู่อาศัยที่พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้อยู่อาศัย

ภาพที่ 14 Unite d' habitation
(ที่มา : Architecture Exhibitions Platform, n.d.)

Kiyonuri Kikutake, Marine City (1960)

กิโยโนริ คิคุทาเกะ (Kiyonuri Kikutake) สถาปนิกชาวญี่ปุ่นหนึ่งในสมาชิกของขบวนการเมแทบอลิซึม (Metabolism Architecture) ได้เสนอแนวคิด "Marine City" ซึ่งเกิดขึ้นในญี่ปุ่นในทศวรรษ 1960 โดยนำแนวคิดโครงสร้างลอยน้ำที่เชื่อมต่อถึงกันซึ่งจะสูงขึ้นเหนือทะเล การออกแบบให้เป็นโมดูลาร์ (Modular) การใช้ชีวิตในแนวตั้งและพื้นที่ส่วนกลาง การสร้างสภาพแวดล้อมในเมืองรูปแบบใหม่ที่สามารถดำรงอยู่ได้โดยอิสระ การขยายตัวของเมือง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สะท้อนให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ในอุดมคติของเขาสำหรับการใช้ชีวิตในเมืองและการทดลองทางสถาปัตยกรรม

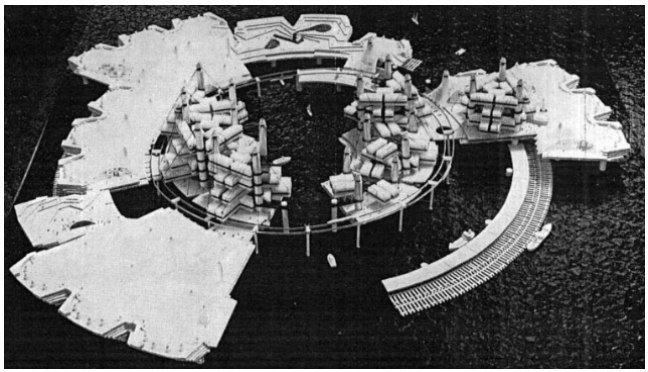

ภาพที่ 15 Marine City
(ที่มา : Kikutake, 2020)

SuperStudio, Monumento Continuo (1960)

กลุ่มสถาปนิกชาวอิตาลีที่รวมตัวและก่อตั้งซุปเปอร์สตูดิโอ (SuperStudio) สตูดิโอออกแบบที่ได้นำเสนอแนวคิดการออกแบบสถาปัตยกรรมก้าวหน้า (Radical Architecture) ผ่านการนิยามถึงรูปแบบโครงสร้างสถาปัตยกรรมขนาดใหญ่บนท้องฟ้า ในปี ค.ศ. 1960 เสนอแนวทางปฏิบัติทางสถาปัตยกรรมที่ให้ความสำคัญกับความต้องการของมนุษย์ อนุสาวรีย์ต่อเนื่อง (Monumento Continuo) ใช้รูปแบบการวางแบบตาราง (Grid) ที่จะขยายไปทั่วภูมิทัศน์อย่างไร้ขอบเขต คล้ายถนนที่เชื่อมโยงทั้งโลกเป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งภายในโครงสร้างจะเป็นพื้นที่สำหรับการอยู่ร่วมกันแสดงถึงวิถีเมืองในอุดมคติ ขจัดความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบท การจินตนาการถึงโลกที่ไร้ขอบเขตหรือข้อจำกัด

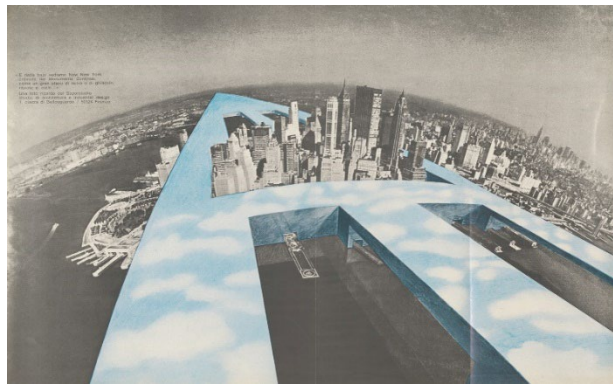

ภาพที่ 16 Monumento Continuo Superstudio
(ที่มา : Overstreet, 2020)

Archigram, Peter Cook, Plug-in City (1970)

กลุ่มสถาปนิกชาวอังกฤษ รวมตัวและก่อตั้ง อาคิแกรม (Archigram) สตูดิโอที่นำเสนอแนวคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมก้าวหน้า (Radical Architecture) ในปี ค.ศ.1970 ปีเตอร์ คุก (Peter Cook) หนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งได้เสนอแนวคิดทางสถาปัตยกรรม ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดการกับการขยายตัวของชีวิตในเมืองร่วมสมัย ปรับเปลี่ยนได้ เทคโนโลยีและกำหนดค่าใหม่ได้ตามความต้องการของผู้อยู่อาศัย นครเชื่อมโยง (Plug-in City) นำเสนอทฤษฎีสถาปัตยกรรมในรูปแบบที่แสดงถึงระบบโครงข่ายจักรกล ซึ่งอยู่ภายในโครงสร้างขนาดใหญ่ (Megastructure) สังคมยูโทเปียที่ใช้เทคโนโลยีในงานสถาปัตยกรรมสะท้อนถึงการดำรงอยู่ของเมืองสำหรับอนาคต

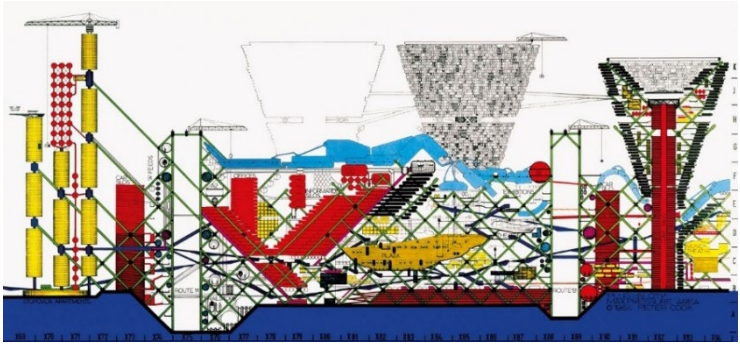

ภาพที่ 17 Plug-in City
(ที่มา : Hobson, 2020)

ซึ่งแนวคิดที่อธิบายไปข้างต้นทั้ง 3 ด้านนั้น ส่งผลต่อช่วงเวลาในลัทธิหลังสมัยใหม่ (Post-Modernism) ที่ตั้งคำถามกับยุคสมัยใหม่ (Modernism) และมักเอาองค์ประกอบผ่านการอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ผสมผสานกัน และมีกระแสแนวคิดยูโทเปียที่เกี่ยวข้องการออกแบบลักษณะของเมืองและสถาปัตยกรรมในอุดมคติ โดยยกตัวอย่างแนวคิดของ โคลิน โรว์ (Colin Rowe) และ เฟร็ด คอตเตอร์ (Koetter Fred) เกี่ยวกับใน “Collage City” ในปี ค.ศ. 1978 ได้นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตเมือง การวิจารณ์การวางผังเมืองและสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ โดยโต้แย้งกับฟังก์ชันนิยมและการคาดการณ์อนาคตถึงการเปลี่ยนแปลง ซึ่งส่งผลต่อในลัทธิหลังสมัยใหม่ (Post-Modernism) โดยเสนอแนวทางการออกแบบชุมชนเมืองที่มีความหลากหลายและเป็นลำดับชั้นมากขึ้น จากเทคนิคการจับภาพต่อกัน องค์ประกอบที่แตกต่างกันจะถูกวางเทียบเคียงและซ้อนกันเป็นชั้น ๆ ดั่งศิลปะตัดแปะ (Collage) เพื่อสร้างความหมายและการเชื่อมโยงใหม่ เพื่อสร้างอาคารที่ผสมผสานรูปแบบสถาปัตยกรรม แทนที่จะยึดถือภาษาสถาปัตยกรรมเพียงอย่างเดียว (Koetter and Rowe, 1979) องค์ประกอบตามบริบทการกระจายตัวของเมือง เปิดรับแนวคิดเรื่องการกระจายตัวของเมืองและบูรณาการเข้ากับโครงสร้างของเมืองได้

ยุคร่วมสมัย (Contemporary) หรือในยุคปัจจุบัน ยูโทเปียในความคิดร่วมสมัยครอบคลุมอุดมคติที่เป็นหลักการในการจินตนาการสู่โลกที่ดีกว่า มีความซับซ้อนและความท้าทายในการบรรลุอุดมคติแห่งยูโทเปียในทางปฏิบัติ แนวคิดยูโทเปียยังคงส่งผลในปัจจุบัน เรื่องของการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยในด้านของการวางผังเมืองนั้น มีแนวคิดของการขยายตัวและการพัฒนาเมืองตามลักษณะภูมิประเทศ เพื่อพัฒนาไปตามเป้าหมายของการคำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตในเมืองและการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมตามเป้าหมายในศตวรรษที่ 21 ที่มีเป้าหมายเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) และมีแนวคิดของการพัฒนาเมืองตามรูปแบบแนวทางต่าง ๆ เช่น Compact city, Eco-city, TOD (Transit Oriented Development: TOD) (ต่อพงษ์ ลิ่มลัญจกร, 2564)

ในด้านสถาปัตยกรรม สถาปนิกที่นำแนวคิดยูโทเปียมาใช้ร่วมกับการออกแบบ คือ บีอาร์ก อินเกิลส์ (Bjarke Ingels) ซึ่งมีชื่อเสียงในด้านนวัตกรรมและมีวิสัยทัศน์ โดยรวมเอาอุดมคติแห่งยูโทเปียเข้ากับการออกแบบผ่านการจินตนาการถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมและสำรวจความเป็นไปได้ใหม่ ๆ สำหรับการใช้ชีวิตในเมืองและสถาปัตยกรรม ซึ่งนำเสนอแนวคิดอุดมคติลัทธิปฏิบัตินิยม (Pragmatic Utopia) คือ การสร้างสมดุลระหว่างแนวทางปฏิบัติและวิสัยทัศน์ โดยนำแนวคิดของการใช้งานและจินตนาการซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอุดมคติที่ผสมผสานการปฏิบัติจริงเข้ากับความปรารถนา เพื่ออนาคต โดยคำนึงถึงผู้ใช้งานผสมผสานกับแนวคิดหลักการออกแบบที่ยั่งยืน เน้นการใช้งานและปฏิบัติได้จริง เพื่อการสร้างสมดุลระหว่างแนวทางปฏิบัติและวิสัยทัศน์ เน้นการสร้างสถานที่ที่สมบูรณ์แบบทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม แนวคิดที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์และตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นไปได้ และเป็นสถาปัตยกรรมที่เกิดจากความต้องการพื้นฐานของมนุษย์

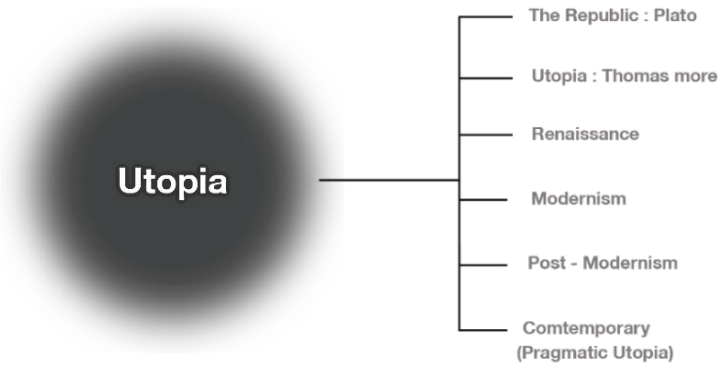

ภาพที่ 18 แนวคิดยูโทเปียในแต่ละยุคสมัย
(ที่มา : วัฒฑนาภรณ์ ทองลือ, 2566)

โดยรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับรูปแบบของเมือง คือ สังคมเมืองยูโทเปียมาในรูปแบบของสถาปัตยกรรม (Urbanism Architecture) ซึ่งสอดคล้องกับยุคปัจจุบันในการพัฒนาการอยู่อาศัย ในรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะใหญ่โตคล้ายเมืองขนาดย่อม มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานครบวงจร ซึ่งเป็นกระแสการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 ที่กลุ่มสถาปนิกมักจะสร้างงานสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะทางกายภาพขนาดใหญ่คล้ายกับเป็นสิ่งปลูกสร้างที่มาจากจากอนาคต (ต่อพงษ์ ลิ่มลัญจกร, 2564) ยกตัวอย่างรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ต้องการสร้างศูนย์กลางรวบรวมพื้นที่อำนวยความสะดวกและพักอาศัยเข้าไว้ด้วยกันอาคารกรณีศึกษาในปัจจุบัน โดย บีอาร์ก อินเกิลส์ (Bjarke Ingels) ได้นำแนวคิดของการพัฒนาแนวคิดที่พักอาศัยและสิ่งอำนวยสะดวกต่าง ๆ โดยลักษณะที่เด่นชัดของโครงการคือมักอยู่ในลักษณะโครงสร้างเป็นยูนิต (Unit) โมดูลาร์ (Modular) มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบอาคารตามแนวคิดที่สามารถเป็นไปได้ ส่งเสริมการใช้แนวคิดการออกแบบเพื่อสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน (Environmental Design) รวมถึงการจัดให้มีพื้นที่สีเขียวแทรกตัวอยู่ภายในพื้นที่ส่วนกลางและอำนวยความสะดวก ซึ่งพยายามที่จะสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมให้อยู่ในรูปแบบของเมืองหรือการอยู่ร่วมกันของสังคมเมืองภายในงาน

สถาปัตยกรรมที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน และต้องการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในมิติต่าง ๆ โดยมุ่งหวังสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมในเมือง ยกระดับคุณภาพชีวิตเพื่อทุกคนและสังคมที่ดีกว่า ซึ่งการพูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างการออกแบบอาคาร เมือง และวิถีชีวิตของคนในเมือง “เพราะเมืองไม่ใช่แค่เรื่องของการวางแผนและสถาปัตยกรรมไม่ใช่แค่เรื่องของอาคาร” สถาปัตยกรรมเมืองจึงประกอบไปด้วยการกล่าวถึงวิถีชีวิตเมือง (Urbanism) และรูปแบบทางภายภาพที่ควรจะเป็น (Architecture) (คมกฤช ธนะเพทย์, 2554)

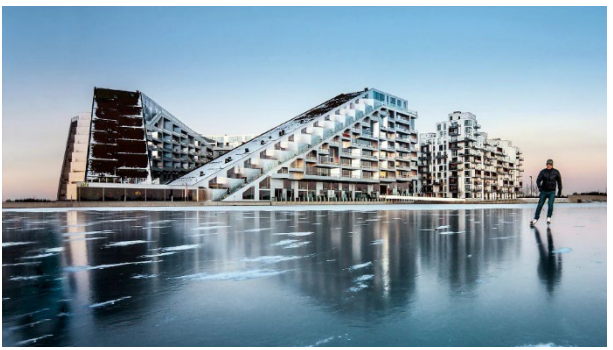

ภาพที่ 19 Villa 8
(ที่มา : Arquitecturaviva, 2024)

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาแนวคิดยูโทเปียในด้านสังคม การวางผังเมืองและสถาปัตยกรรม ทำให้เข้าใจถึงวิธีการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยเชื่อมโยงกับการขยายตัวของเมือง วิถีชีวิต และบริบท ตลอดจนสถาปัตยกรรมในที่อยู่อาศัยในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในทุกด้านของชีวิตมนุษย์ โดยเน้นการสร้างสิ่งที่มีความยั่งยืนในระยะยาวสามารถสรุปอภิปรายผลแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ยูโทเปียด้านสังคม : แนวคิดยูโทเปียมักเน้นให้ความสำคัญกับการสร้างสังคมที่สมบูรณ์แบบและยั่งยืน โดยการสร้างระบบสังคมที่เชื่อมโยงและสนับสนุนกันผ่านการร่วมมือ ความเสมอภาคและความยุติธรรมทางสังคมเป็นเครื่องมือสำคัญที่ส่งผลในรูปแบบการปกครองหรือด้านสังคม โดยมักอยู่ภายใต้ความต้องการของมนุษย์ สภาพสังคม เศรษฐกิจ ซึ่งมีความหลากหลายและความเท่าเทียมมากขึ้นในปัจจุบัน

2. ยูโทเปียด้านการวางผัง : การวางผังเมืองในยูโทเปียมุ่งสร้างเมืองที่มีความหลากหลาย ครอบคลุม และปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ โดยเน้นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยนักวางผังเมืองและสถาปนิกที่จินตนาการถึงรูปแบบทางเลือกของชีวิตในเมืองที่ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินชีวิตของประชากร ซึ่งมีแนวคิดยูโทเปียในการวางผังมักมีแนวคิดที่สอดคล้องกัน ดังนี้

2.1 การจัดการพื้นที่และการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ : การวางผังแบบยูโทเปียมักเน้นการจัดการพื้นที่ให้มีระเบียบ เพื่อให้มีการใช้พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดตั้งพื้นที่สำคัญ เช่น พื้นที่ชุมชน พื้นที่การคมนาคม และด้านการวางผังแบบยูโทเปียมักมีการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพให้มีความเชื่อมโยงกันอย่างสม่ำเสมอ ประชากรสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกสบาย และส่งผลต่อรูปแบบของผังเมืองที่เป็นต้นแบบ ซึ่งในปัจจุบันนั้นมองว่ามีการนำแนวคิดการขยายถิ่นฐานในรูปแบบที่ผสมผสานมากขึ้น เพื่อให้แนวคิดยูโทเปียนั้นยังคงสามารถเกิดขึ้นจริงได้โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม บริบท

2.2 การสร้างพื้นที่สาธารณะ : การวางผังแบบยูโทเปียมักเน้นการสร้างพื้นที่สาธารณะที่ให้บริการแก่ประชากร เช่น สวนสาธารณะ สนามกีฬา หรือพื้นที่สำหรับกิจกรรมสาธารณะอื่น ๆ เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชากรในเมือง

2.3 การสร้างเมืองที่มีความยั่งยืน : การวางผังแบบยูโทเปียมักมีการคำนึงถึงความยั่งยืนของเมืองในระยะยาว โดยการสร้างพื้นที่สำหรับพัฒนา

เพื่อให้มีการเจริญเติบโตอย่างสมดุล หรือมุ่งเน้นการพัฒนาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะทางภูมิประเทศ และไม่ก่อให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจหรือสังคมในอนาคต

3. ยูโทเปียด้านสถาปัตยกรรม : แนวคิดยูโทเปียในงานสถาปัตยกรรมมุ่งเน้นถึงการปฏิบัติทางสถาปัตยกรรมผ่านการมองเห็นอนาคตทางเลือกและสำรวจแนวทางการแก้ปัญหาผ่านประเด็นทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยแนวคิดในอุดมคติที่ส่งผลถึงปัจจุบัน คือ การพยายามนำหลักของอุดมคติและแนวทางการปฏิบัติเข้ามาใช้กับการออกแบบ สร้างพื้นที่ทางสถาปัตยกรรมให้เป็นศูนย์รวมของผู้คนหรือเมืองขนาดย่อม โดยมักเป็นรูปแบบของอาคารที่อยู่อาศัยที่พยายามออกแบบโปรแกรมและฟังก์ชั่นที่อำนวยความสะดวกเพื่อความเท่าเทียมในการเข้าถึง ตลอดจนการคำนึงถึงพื้นที่ตั้งและบริบท โดยรอบแนวความคิดยูโทเปียในด้านการพัฒนาทางสถาปัตยกรรม ดังนี้

3.1 การพัฒนาแบบผสมผสาน : สถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยแบบยูโทเปียมักจะรวมหลักการพัฒนาแบบผสมผสานเข้าด้วยกัน ผสมผสานหน่วยที่พักอาศัยเข้ากับพื้นที่เชิงพาณิชย์ พื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และมักมีลักษณะของอาคารขนาดใหญ่เพื่อเพิ่มความหนาแน่นของประชากรและการอยู่อาศัยไว้ในพื้นที่เดียวกัน เพื่อเพิ่มการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุดและลดการแผ่ขยายให้เหลือน้อยที่สุด

3.2 การเชื่อมโยงและเข้าถึงพื้นที่ : การสร้างพื้นที่ที่เชื่อมโยงและทำให้ผู้อยู่อาศัยรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน อาคาร บริบท โดยการสร้างพื้นที่สาธารณะและพื้นที่สำหรับกิจกรรมสังคมให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม

3.3 การใช้พื้นที่ใช้สอยที่สะดวกสบายและกะทัดรัด : สถาปัตยกรรมที่มีแนวคิดยูโทเปียมักมุ่งเน้นการใช้พื้นที่โดยมีประสิทธิภาพผ่านการออกแบบให้มีพื้นที่ใช้สอยและพื้นที่สีเขียว การใช้งานพื้นที่อยู่อาศัยเพียงพอเท่าที่จำเป็น แต่มีความเป็นส่วนตัวและสะดวกสบาย ลักษณะการอยู่อาศัยเป็นยูนิต (Unit)

3.4 การให้ความสำคัญกับคุณลักษณะธรรมชาติ : การรักษาความสมดุลของธรรมชาติ โดยการสร้างอาคารที่อยู่อาศัยในพื้นที่ที่มีธรรมชาติสวยงามและเชื่อมต่อกับธรรมชาติ

3.5 การใช้วัสดุที่ยั่งยืน เทคโนโลยี และนวัตกรรม : การใช้วัสดุที่มีคุณภาพและมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการออกแบบและการก่อสร้าง การใช้งานพลังงานทดแทนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงแสงธรรมชาติและการระบายอากาศให้ความสำคัญกับการเข้าถึงแสงธรรมชาติและการระบายอากาศ การคำนึงถึงพื้นที่เปิด (Open Space) หรือช่องเปิดที่ใช้งานได้ ช่วยเพิ่มแสงสว่างและการไหลเวียนของอากาศ ช่วยลดความจำเป็นในการใช้แสงเทียมและระบบระบายอากาศ

โดยสรุปทั้งหมดได้ว่า การศึกษาแนวคิดยูโทเปียในด้านสังคมการวางผังและสถาปัตยกรรมจะช่วยให้เข้าใจถึงวิธีการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยเชื่อมโยงกับการขยายตัวของเมือง วิถีชีวิต ตลอดจนสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัย ซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในทุกด้านของชีวิตมนุษย์ในปัจจุบันไปสู่อนาคต

เอกสารอ้างอิง

คมกฤช ธนะเพทย์. (2554). ยูโทเปียสมัยใหม่ (กว่า): ปฏิสันธารแห่งสถาปัตยกรรมและวิถีเมือง. *ว.วิชาการสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.* 60(1), 33-50.

เจิมสิริ เหลืองศุภภรณ์. (2561). *Unite d'habitation หนึ่งในผลงานมรดกโลกผลงานสถาปนิกชั้นครูเลอ กอร์บูซิเยร์.* สืบค้น 10 สิงหาคม 2566. จาก https://thestandard.co/unite-d-habitation/

เซอร์โธมัส มอร์. (2561). *Utopia ยูโทเปีย มหานครในฝัน.* (แปลโดย กุลธิดา บุณยะกุล-ดันนากิ้น). สำนักพิมพ์แอร์โรว์ มัลติมีเดีย.

ต่อพงษ์ ลิ่มลัญจกร. (2564). *Urbanism Architecture เมื่อสังคมเมืองยูโทเปียมาในรูปแบบของสถาปัตยกรรม.* สืบค้น 24 กรกฎาคม 2566. จาก https://dsignsomething.com/2021/09/23/urbanism-architecture/

วัฒฑนาภรณ์ ทองลือ. (2566). *แนวคิดยูโทเปียในแต่ละยุคสมัย* [รูปภาพ]. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เศรษฐศาสตร์การเมือง มช. (2563). แนะนำนักคิดก่อนหน้าทฤษฎีมาร์กซ์ถือกำเนิดขึ้น.สืบค้น 24 กรกฎาคม 2566. จาก https://facebook.com/104242810947639/posts/383681219670462/

Antonio, E. (2002). *La Citta Nuova* [Picture]. Retrieved February 2, 2024. From. https://www.lombardiabeniculturali.it/opere-arte/schede/1m030-00156/

Architecture Exhibitions Platform. (n.d.). *Unite d' habitation* [Picture]. Retrieved February 2, 2024. From. https://www.architecture-exhibitions.com/en/institution/berlin/unit%C3%A9-d%E2%80%99habitation-%E2%80%93-le-corbusier

Arquitecturaviva. (2024). *Villa 8 habitation* [Picture]. Retrieved February 2, 2024. From. https://arquitecturaviva.com/works/viviendas-8-4

Cieslak, I., Dobinska, M., Jankowska, M., Kiedrowicz, M., Kowalczyk, A., Kulawiak, M., Szuniewicz, K., Szypuła, B., and Zwirowicz-Rutkowska, A. (2015). *Garden City* [Picture]. Retrieved February 5, 2024. From. https://www.researchgate.net/figure/Plan-of-the-garden-city-by-E-Howard_fig2_285414240

Doridou-Heim, A. (2023). Royal Saltworks of Arc-et-Senans [Picture]. Retrieved February 5, 2024. From. https://www.gazette-drouot.com/ en/ article/ ledoux- s- saline- royale- d- arc- et- senans- a-unesco-world-heritage-site/45561

Evangelopoulos, E. (2014). Clarence Perry's Neighborhood concept. Adapted from Mehaffy. *Porta & Romice* [Picture]. Retrieved February 5, 2024. From. https://www.researchgate.net/figure/Clarence-Perrys-Neighborhood-concept-Adapted-from-Mehaffy-Porta-Romice-2014-p-2_fig6_303944230

Hobson, B. (2020). *Plug-in City* [Picture]. Retrieved February 5, 2024. From. https://www.dezeen.com/2020/05/12/archigram-plug-in-city-peter-cook-dennis-crompton-video-interview-vdf/

Institute, M. (2020). Cooperative Community, Robert Owen [Picture]. Retrieved February 2, 2024. From. https://www.maciverinstitute.com/2020/02/the-failed-socialist-state-in-midwestern-america/

Kikutake, K. (2020). Marine City [Picture]. Retrieved February 5, 2024. From. https://archeyes.com/marine-city-megastructure-kiyonori-kikutake/

Koetter, F. & Rowe, C. (1979). *Collage City.* The MIT Press.

Kohlstedt, K. (n.d.). *Radiant city* [Picture]. Retrieved February 2, 2024. จากhttps://99percentinvisible.org/article/ville-radieuse-le-corbusiers-functionalist-plan-utopian-radiant-city/

Milligan, M. (2022). *Palmanova* [Picture]. Retrieved February 5, 2024. From. https://www.heritagedaily.com/2022/03/the-palmanova-star-fort/143256

Overstreet, K. (n.d.). *Monumento Continuo Superstudio* [Picture]. Retrieved February 5, 2024. From. https://www.archdaily.cl/cl/952905/el-regreso-del-superstudio-y-la-ideologia-anti-arquitectura/5fbb359063c017d62c000575-the-return-of-superstudio-and-the-anti-architecture-ideology-photo

Philotopia. (2015). *The Republic, Plato* [Picture]. Retrieved February 5, 2024. From. https://www.facebook.com/1518679095049173/photos/1635136320070116/?paipv=0&eav=AfapwLrVReAL8VHd9KHrSO2DrWuVZ5oKz0gyvcgm9fEJ4Wba2SVlZ0M2Nlsp9L1B6wg&_rdr

RISC. (2021). *Modern Utopia.* Retrieved July 24, 2023. From. https://risc.in.th/th/knowledge/modern-utopia-th

Robertson, C. (2018). *Broadacre City* [Picture]. Retrieved February 2, 2024. From. https://www.hasta-standrews.com/features/2018/3/14/frank-lloyd-wright-and-broadacre-city

Wikidata. (2010). *Phalanstere* [Picture]. Retrieved February 5, 2024. From. https://www.wikidata.org/wiki/Q204767#/media/File:Id%C3%A9e_d'un_phalanst%C3%A8re.jpg

Wikipedia. (2006). *Sforzinda* [Picture]. Retrieved February 2, 2024. From. https://en.wikipedia.org/wiki/Sforzinda#/media/File:Idealstadt.jpg

_____. (2011). *Utopia, Thomas More* [Picture]. Retrieved February 2, 2024. From. https://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_More#/media/File:Hans_Holbein,_the_Younger_-_Sir_Thomas_More_-_Google_Art_Project.jpg

_____. (2024). *Cenotaph of Newton* [Picture]. Retrieved February 2, 2024. From. https://en.wikipedia.org/wiki/%C3%89tienne-Louis_Boull%C3%A9e